

Press och information

Europeiska unionens domstol
PRESSMEDDELANDE nr 163/20
Luxemburg, den 17 december 2020

Dom i mål C-336/19
Centraal Israëlitisch Consistorie van België m.fl.

För att främja djurens välbefinnande vid rituell slakt kan medlemsstaterna, utan att därigenom åsidosätta de grundläggande rättigheterna i stadgan, föreskriva en skyldighet att tillämpa ett förfarande för reversibel bedövning som inte kan leda till att djuret dör

Regionen Flanderns (Belgien) dekret av den 7 juli 2017 om ändring av lagen om djurskydd och djurens välbefinnande, vad gäller godkända metoder för slakt av djur, innebär ett förbud mot slakt av djur utan föregående bedövning, vilket omfattar slakt som påbjuds av en religiös ritual. I dekretet föreskrivs ett krav, vid rituell slakt, på reversibel bedövning som inte kan leda till att djuret dör.

Dekretet har bland annat ifrågasatts av flera judiska och muslimska sammanslutningar som har yrkat att det ska ogiltigförklaras helt eller delvis. Enligt nämnda sammanslutningar innebär dekretet ett åsidosättande av förordning nr 1099/2009¹ genom att det fråntar troende judar och muslimer möjligheten att anskaffa kött från djur som slaktats i enlighet med deras religiösa påbud, och dekretet hindrar således de troende från att utöva sin religion. Enligt dessa påbud är det nämligen fel att tillämpa reversibel bedövning.

Det är mot denna bakgrund som Grondwettelijk Hof (Författningsdomstolen, Belgien) har beslutat att begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen i huvudsak för att få klarhet i huruvida unionsrätten utgör hinder för en medlemsstats lagstiftning enligt vilken det föreskrivs en skyldighet att vid rituell slakt tillämpa ett förfarande för reversibel bedövning som inte kan leda till att djuret dör.

Denna fråga föranleder domstolen att för tredje gången² göra en avvägning mellan religionsfriheten, som garanteras i artikel 10 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan), och djurs välbefinnande, som nämns i artikel 13 FEUF och regleras närmare i förordning nr 1099/2009.

Domstolens bedömning

Domstolen (stora avdelningen) påpekar för det första att **principen att djur ska bedövas före avlivning, vilken fastställs i förordning nr 1099/2009, svarar mot det huvudsakliga målet att skydda djurs välbefinnande som eftersträvas med denna förordning.** Förordningen³ tillåter visserligen rituell slakt inom ramen för vilken djur får avlivas utan föregående bedövning. Denna form av slakt är emellertid endast tillåten i undantagsfall i unionen och endast i syfte att säkerställa religionsfriheten. **Medlemsstaterna får dessutom anta nationella bestämmelser som syftar till att säkerställa ett mer omfattande skydd av djur vid tidpunkten för avlivning än det som**

¹ Rådets förordning (EG) nr 1099/2009 av den 24 september 2009 om skydd av djur vid tidpunkten för avlivning (EUT L 303, 2009, s. 1).

² Efter dom av den 29 maj 2018, Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen m.fl., [C-426/16](#) (se [Pressmeddelande 69/18](#)), och dom av den 26 februari 2019, Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs, [C-497/17](#) (se [Pressmeddelande 15/2019](#)).

³ Artikel 4.4 i förordning nr 1099/2009.

fastställs i förordning nr 1099/2009 med avseende på rituell slakt⁴. Förordning nr 1099/2009 återspeglar således den omständigheten att unionen och medlemsstaterna fullt ut ska ta hänsyn till djurens välbefinnande, samtidigt som de ska respektera medlemsstaternas lagar och andra författningar samt sedvänjor särskilt i fråga om religiösa riter. Den nödvändiga avvägningen mellan djurens välbefinnande och friheten att utöva sin religion görs emellertid inte i förordning nr 1099/2009, utan förordningen innehåller endast bestämmelser som ska tillämpas vid den avvägning som det ankommer på medlemsstaterna att göra mellan dessa båda värden.

Av detta följer att förordning nr 1099/2009 inte utgör hinder för att medlemsstaterna föreskriver en skyldighet att bedöva djuren innan de avlivas som även är tillämplig inom ramen för slakt som krävs för religiösa riter. Detta gäller emellertid under förutsättning att medlemsstaterna härvid iakttar de grundläggande rättigheter som föreskrivs i stadgan.

Vad beträffar frågan huruvida dessa grundläggande rättigheter iakttas i dekretet, erinrar domstolen om att rituell slakt omfattas av friheten att utöva sin religion, vilken garanteras i artikel 10.1 i stadgan. Genom att det i dekretet i strid med troende judars och muslimers religiösa påbud föreskrivs ett krav på reversibel bedövning vid rituell slakt, innebär det således en begränsning av troende judars och muslimers frihet att utöva sin religion.

För att bedöma huruvida en sådan begränsning är tillåten konstaterar domstolen inledningsvis att det ingrepp i friheten att utöva sin religion som följer av dekretet är föreskrivet i lag och dessutom är förenligt med det väsentliga innehållet i artikel 10 i stadgan, då det är begränsat till en aspekt av den specifika rituella akt som nämnda slakt utgör. Sådan slakt är däremot inte förbjuden i sig.

Domstolen påpekar därefter att ingreppet svarar mot ett mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen, nämligen att främja djurens välbefinnande.

Inom ramen för prövningen av huruvida begränsningen är proportionerlig drar domstolen slutsatsen att de åtgärder som föreskrivs i dekretet gör det möjligt att säkerställa en rimlig avvägning mellan å ena sidan den betydelse som tillmäts djurs välbefinnande och å andra sidan troende judars och muslimers frihet att utöva sin religion. Domstolen konstaterar härvidlag för det första att kravet på reversibel bedövning är lämpligt för att uppnå målet att främja djurs välbefinnande. För det andra, vad beträffar frågan huruvida ingreppet i nämnda frihet är nödvändigt, understryker domstolen att unionslagstiftaren har avsett att tillerkänna var och en av medlemsstaterna ett stort utrymme för skönsmässig bedömning med avseende på avvägningen mellan å ena sidan skyddet av djurs välbefinnande vid avlivning och å andra sidan iakttagandet av friheten att utöva sin religion. Domstolen framhåller att vetenskaplig konsensus har nåtts om att föregående bedövning utgör den optimala metoden för att minska djurs lidande vid tidpunkten för avlivning. Vad för det tredje gäller frågan huruvida ingreppet är proportionerligt, påpekar domstolen inledningsvis att den flamländska lagstiftaren har grundat sin bedömning på vetenskaplig forskning och att den har avsett att välja den modernaste tillåtna avlivningsmetoden. Domstolen framhåller vidare att nämnda lagstiftare har gjort sin bedömning mot bakgrund av den pågående utvecklingen i såväl samhälleligt som normativt hänseende och den kontext som kännetecknas av en ökad medvetenhet om djurskyddsproblematiken. Domstolen konstaterar slutligen att dekretet inte heller innebär ett förbud mot eller ett hinder för att produkter av animaliskt ursprung, vilka framställts av djur som avlivats inom ramen för rituell slakt, sätts i omlopp när dessa produkter härrör från en annan medlemsstat eller ett tredjeland.

Domstolen anser följaktligen att förordning nr 1099/2009, jämförd med artikel 13 FEUF och artikel 10.1 i stadgan, inte utgör hinder för en medlemsstats lagstiftning enligt vilken det föreskrivs en skyldighet att vid rituell slakt tillämpa ett förfarande för reversibel bedövning som inte kan leda till att djuret dör.

⁴ Artikel 26.2 första stycket c i förordning nr 1099/2009.

Därutöver fastställer domstolen att förordning nr 1099/2009⁵ är giltig mot bakgrund av principerna om likhet inför lagen, icke-diskriminering samt kulturell, religiös och språklig mångfald, vilka garanteras i stadgan⁶. Den omständigheten att förordning nr 1099/2009 tillåter medlemsstaterna att vidta åtgärder såsom obligatorisk bedövning vid rituell slakt, men inte innehåller någon liknande bestämmelse med avseende på avlivning av djur i samband med jakt och fiske eller vid kultur- eller sportevenemang, strider inte mot dessa principer.

Domstolen preciserar härvidlag att kultur- och sportevenemang på sin höjd leder till marginell produktion av kött och att en sådan produktion är ekonomiskt obetydlig. Ett sådant evenemang kan följaktligen inte rimligen anses utgöra produktion av livsmedel och det är därför motiverat att det behandlas annorlunda än slakt. Domstolen drar samma slutsats vad gäller jakt och fritidsfiske. Sådan verksamhet bedrivs nämligen i ett sammanhang där villkoren för avlivning skiljer sig mycket från förhållandena för animalieproduktionens djur.

PÅPEKANDE: Begäran om förhandsavgörande gör det möjligt för domstolarna i medlemsstaterna att, i ett mål som pågår vid dem, vända sig till EU-domstolen med frågor om tolkningen av unionsrätten eller om giltigheten av en unionsrättsakt. Domstolen avgör inte målet vid den nationella domstolen. Det är den nationella domstolen som ska avgöra målet i enlighet med EU-domstolens avgörande. Detta avgörande är på samma sätt bindande för de övriga nationella domstolar där en liknande fråga uppkommer.

Detta är en icke-officiell handling avsedd för massmedia och den är inte bindande för domstolen.

Domen i [fulltext](#) publiceras på webbplatsen CURIA dagen för avkunnandet.

Kontaktperson för press: Gitte Stadler ☎ +352 4303 3127

Bilder från uppläsningen av domen finns tillgängliga på "[Europe by Satellite](#)" ☐ ☎ (+32) 2 2964106

⁵ Bland annat artikel 26.2 första stycket c, om medlemsstaternas möjlighet att anta nationella bestämmelser som syftar till att säkerställa ett mer omfattande skydd av djur vid rituell slakt.

⁶ Artiklarna 20, 21 och 22 i stadgan.